

ПРИБУТОК НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ФАКТОРИ, ЩО НА НЬОГО ВПЛИВАЮТЬ

Анотація. Розглянуто визначення економічної сутності прибутку, встановлено його роль у розвитку підприємства та вплив різних факторів. Визначено фактори, які можуть бути використані для подальшого зростання прибутку.

Аннотация. Рассмотрено определение экономической сущности прибыли, установлена его роль в развитии предприятия и влияние различных факторов. Определены факторы, которые могут быть использованы для дальнейшего роста прибыли.

Annotation. The article provides a definition of the economic essence of profit, identifies its role in enterprise development and influence of various factors. The factors that may be used to further increase profits have been studied.

Ключові слова: фінансовий результат, підприємство, прибуток, фактори.

В умовах ринкової економіки функціонування суб'єкта господарювання пов'язане з одержанням фінансових результатів. Визначення фінансового результату передбачає співставлення доходів і витрат. Якщо доходи перевищують витрати, то з'являється позитивний фінансовий результат, тобто прибуток, а перевищення затрат над доходами є негативним результатом (збитком). Розрахунок фінансових результатів визначаються за допомогою фінансової звітності.

Науковці приділяють багато уваги до визначенню сутності фінансових результатів, а саме прибутку та факторів, що на нього впливають. Цим питанням присвячені роботи таких авторів, як: Цал-Цалко Ю. С., Іванієнко В. В., Поддерьогін А. М., Білик М. Д., Івахненко В. М., Горбатюк М. І., Ковальов А. П.

Прибуток відіграє важливу роль для підприємства, тому що це основне джерело формування фінансових ресурсів, котрі забезпечують розвиток підприємства та захист від загрози банкрутства [1].

Згідно з іншою точкою зору прибуток – це головна мета підприємницької діяльності, а також він впливає на збільшення ринкової вартості об'єкта господарювання, тому на сьогоднішній день тема прибутку є актуальною.

Основною метою статті є визначення сутності прибутку та факторів, що впливають на його формування.

У науковій літературі доведено [1 – 9], що фінансовий результат – це підсумковий показник, який виглядає як збільшення чи зменшення вартості власного капіталу підприємства. З величини фінансових результатів можна побачити, як працює підприємство. Прибуток чи збиток підприємства накопичує у собі результати виробництва та реалізації продукції, ефективність використання ресурсів та його ділову активність.

Прибуток як економічна категорія є предметом пильної уваги економістів. Вивчаючи роботи зарубіжних і вітчизняних вчених, слід зазначити, що єдності у визначення прибутку немає.

П. Самуельсон подав прибуток як "надзвичайно різносторонню категорію". Він обрав джерелом прибутку дохід від усіх факторів виробництва, винагороду за підприємницьку діяльність та введення технічних нововведень [2, с. 16].

Х. Андерсен і Д. Колдуел розглядають прибуток як збільшення капіталу у результаті ведення господарської діяльності [3, с. 45].

Інший погляд має Бланк І. О., який у своїх працях визначає сутність прибутку та пов'язує його з ризиком. Він робить висновок, що "прибуток становить виражений чистий дохід підприємця у грошовій формі на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності", який є різницею між сукупним доходом та сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [4].

Зокрема Гетьман О. О. і Шаповал В. М. дотримуються думки, що прибуток є різницею між ціною реалізації та собівартості продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції [5].

Таким чином, розглядаючи перелічені тлумачення прибутку, слід зазначити, що прибуток є найважливішим узагальнюючим фінансовим показником підприємницької діяльності та виступає частиною грошових засобів, яка реалізована та готова до подальшого розподілу.

Кожне підприємство ставить перед собою мету отримати прибуток. Прибуток є джерелом фінансування витрат для подальшого виробничого та соціального розвитку. Створений прибуток призначений для задоволення фінансових потреб самого підприємства та фінансування суспільних фондів споживання, розвитку науки. Його повинно бути достатньо для досягнення різних цілей, наприклад виконання зобов'язань перед бюджетом, банками та іншими підприємствами й організаціями. Також слід зазначити, що за прибутком визначається рівень віддачі авансованих коштів

та дохідність вкладень у активи підприємства.

Прибуток досить чутливий до різноманіття внутрішніх та зовнішніх факторів впливу, а також до інвестиційної, податкової і кредитної політики. На величину прибутку впливають внутрішні фактори, безпосередньо пов'язані з підприємцем, а також зовнішні, до котрих належить фінансова політика держави. Окрім цього на формування прибутку як фінансового показника впливає порядок формування доходів та витрат за сферами діяльності підприємства, встановленими державою. Слід зазначити, що в економічній літературі погляди науковців щодо класифікації факторів різноманітні.

Наприклад, О. Бородіна розподіляє фактори на залежні та незалежні від діяльності підприємства. До залежних факторів відносить рівень господарювання, компетентність працівників, конкурентоспроможність продукції, організацію виробництва та праці, продуктивність праці, стан та ефективність фінансового планування.

До незалежних факторів належать: кон'юнктура ринку, рівень цін на матеріально-сировинні та паливно-енергетичні ресурси, норми амортизаційних відрахувань [6, с. 67].

Економісти Л. Донцова та Н. Нікіфорова також розподіляє фактори на залежні й незалежні. До незалежних (зовнішніх) вони відносять стан ринку, ціну та тарифи на паливо, енергію, норми амортизації, систему оподаткування, обсяг та якість природних ресурсів. До залежних (внутрішніх), на їх думку, відносяться обсяг та якість продукції, рівень собівартості та інших затрат, рівень організації праці, економічна зацікавленість працівників та рівень виробництва [7].

С. Івашковський виділяє три групи факторів прибутку, а саме у сфері виробництва, тобто обсяг та якість продукції, асортимент, рівень оптових цін: сфера звернення – організація реалізації продукції, взаємозв'язок зі споживачами та фактори, котрі не залежать від діяльності підприємства, а саме перебої у матеріально-технічному постачанні, проблеми з транспортом для відвантаження готової продукції.

Кожна з концепцій є досить наочною, але у кожній є свої недоліки. Класифікації за О. Бородіною та Л. Донцовою не враховують, що обсяг збуту залежить від ситуації на конкретному ринку. Недоліком концепції С. Івашковського є те, що вона не дозволяє оперативно оцінити становище підприємства на ринку.

Виходячи з перерахованих факторів впливу на прибуток, можна доповнити їх ще рядом факторів. До зовнішніх факторів відносяться порушення дисципліни з боку партнерів, сприятливі або несприятливі соціальні та інші умови. А додаткові внутрішні фактори подані у вигляді технічного рівня виробничих фондів, також рівня освіти та кваліфікації кадрів.

Отже, на величину прибутку впливають різні фактори, вони пов'язані з фінансово-господарською діяльністю підприємства. Одні безпосередньо впливають на прибуток, їх можна визначити за допомогою методів факторного аналізу. Інші мають непрямий вплив у вигляді яких-небудь показників.

Збільшення прибутку є важливим аспектом для підприємства, тому для ефективності використовуються різні фактори, котрі залежать та не залежать від підприємницької діяльності. Вивчено, що зростання прибутку залежить від збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, зниження її собівартості, покращення якості продукції.

Ці фактори можуть сприяти розвитку, якщо є стабільні економічні рівні господарювання. В умовах спаду виробництва, зростання цін та інфляційних процесів фінансовий результат може бути непередбачуваним. У якості прикладу розглянуто ситуацію, якщо збільшуються витрати на виробництво продукції та спад виробництва, то прибуток може збільшуватися лише за рахунок постійного зростання цін [7].

Для того, щоб ефективно управляти прибутком підприємства, необхідно сформувати систему управління, яка складається з визначення цілей, принципів і завдань управління, методів аналізу прибутку, організації роботи працівників, контролю за виконанням плану з прибутку. Методи управління займають відповідне місце у процесі регулювання прибутку, є способами впливу на управлінську систему. Вони дозволяють виробити та реалізувати план з управління процесом формування, збільшення та розподілу прибутку, що тісно пов'язано зі зростанням та розвитком підприємства.

Роблячи висновок, слід зазначити, що прибуток є джерелом фінансових ресурсів на мікро- та макrorівні, він показує зв'язок між державними інтересами, розвитком виробничої сфери та отримання доходу. Фактори по-різному впливають на прибуток кожного підприємства. Головним є ціна на продукцію, вплив держави та конкурентів, а також рівень постійних та змінних витрат, отриманих у процесі господарської діяльності. Для збільшення прибутку підприємство повинне зменшити витрати. Також досить важливим фактором є підбір кваліфікованих працівників та зацікавленість їх у роботі. Якщо врахувати всі перелічені фактори, то таким чином можна вплинути на зростання прибутку на підприємстві та захистити від його ризику банкрутства.

Наук. керієн. Сабліна Н. В.

Література: 1. Нестерова С. В. Методика розподілу прибутку на підприємствах власності працівників / С. В. Нестерова // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 1998. – № 3. – С. 38–42. 2. Юров В. Ф. Прибыль в рыночной экономике: вопросы теории и практики / В. Ф. Юров. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 232 с. 3. Нидлз Б. Принципы бухгалтерського учета / Б. Нидлз. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 496 с. 4. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – [2-е изд.]. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с. 5. Гетьман О. О. Економіка підприємства: навч. посібн. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 488 с. 6. Бородіна Е. Финансы предприятий / Е. Бородіна. – М.: Банки и биржи ЮНИТИ, 2005. – 355 с. 7. Отпущеннікова О. Н. Вибір методів управління прибутком / О. Н. Отпущеннікова // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Вип. 9. – Луганськ: СХУ ім. В. Даля, 2002. – С. 37–43. 8. Поддєрьогін А. М. Финансы підприємств: підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк. – [5-те вид., перероб. та доп.]. – К.: КНЕУ, 2005. – 286 с. 9. Ширягіна О. С. Прибуток підприємства: історичний аспект / О. С. Ширягіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 12. – С. 156–159. 10. Корінев В. Л. Обґрунтування прибутку підприємства з урахуванням рівня ціни на продукцію / В. Л. Корінев

// Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 3(45). – С. 97–103. 11. Іванієнко В. В. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / В. В. Іванієнко. – 2-ге вид. – Х.: "ІНЖЕК", 2003. – 176 с. 12. Фінансовий аналіз : [навч. посібн.] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с. 13. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю. С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.